

Amur senza fin – in film romontsch

La Quotidiana en discuers cugl iniziand da quei film romontsch Mariano Tschuor

CUN MARIANO TSCHUOR
HA MARTIN CABALZAR DISCURRIU

■ Al festival dil film a Locarno ei vegniu mussau igl 1. d'uost il film «Amur senza fin» da Christoph Schaub. La Quotidiana ha giu rapportau giudlunder. Quella produziun romontscha ei vegnida inicialisada digl anteriur directur dad RTR, Mariano Tschuor, ch'ha era giu la redacziun da quei film. La Quotidiana ha discurreu cugl iniziand avon la premiera da questa dumengia a Sagogn.

Co eisi vegniu a quei film?

Mariano Tschuor: 2011 levan nus tier RTR programmar duront la stad films romontschs ficziunals. Nus vein visiu nau entginas da quellas paucas e raras produziuns da quei gener ch'eran archivadas, sco «Flurs glatsch» da Mic Feuerstein tenor in script da Gion Deplazes, ni «Retuorn» da Jo Scheidegger tenor in raquent d'Oscar Peer. Bein spert havein nus stuiu constatar: Quellas produziuns san ins strusch programmar, stil e fuorma cunvegnan buca pli als gusts ed allas disas dil public dad oz. Per quei havein nus detg: Lein far enzatgei niev.

In'idea detg gagliarda sch'ins considerescha la sfida finanziaria, mo era il fatg ch'ei dat gie strusch in team puramein romontsch per in tal project, ni buca?

Lein far enzatgei niev

Daveras, nus havein buca «in fundus» da persunal romontsch da professiun davon e davos las culissas. E tuttina: Aunc mai havein nus giu tontas acturas e tons acturs da professiun romontschs e grischuns sco actualmeins. Quei ha da far culs interess persunals da quellas persunas, mo era cun las activitads dalla cultura populara sil sector dil teater e cun la promoziun dalla cultura dil teater en general el Grischun. Reunir quei persunal d'acturas ed acturs en in film era per mei in siemi gia dapi onns. Ella funcziun sco directur dad RTR hai jeu giu la pusseivladad da muentar enzatgei e metter sin via quell'idea. Ella ei vegnida sustenida fermamein digl anteriur directur general dalla SRG Roger de Weck.

Co essas vegni alla historia d'«Amur senza fin»?

Mariano Tschuor, igl iniziand digl premem film professiunal romontsch.

Premessa nundiscutabla ei stada da bial'entschatta la professiunalitad. Nus havein insistiu che tut ils process vegnien fatgs a moda professiunala tenor ils standards dalla branscha. Ual ina cumonza linguistica pintga, cun sias resursas e capacitads limitadas muort munconza dallas persunas dil fatg, sto esser attenta da buca far cumpromiss ed el falliu mument ed el falliu liug. Per quei havein nus lantschau ina concurrenza publica en Svizra. 12 propostas ein vegnidas inoltradas, duas havein nus sviluppu vinavon, la finala ha il libret da Sabina Pochhammer perschadiu la redacziun

Vus haveis pia buca priu in'ovra litterara existentia romontscha, mobein schau crear in'atgna historia.

Precis, per ch'ei detti ina historia filmica, buca litterara. Era cheu havein nus mess peisa sin professiunalitad e normalitad, sco quei ch'ins realisescha films en auters lungatgs. Pia, buca accentuar la componenta linguistica, il romontsch, mobein la dramaturgia dil film, il caracter dallas figuras, il svilup da quellas. Nus havein tschercau

in tema universal che sa vegnir realisau per romontsch. Secapescha: La historia ei situada en in ambient romontsch, gia quei ei in fatg ferm, gie determinont.

Tgeininas ein las particularitads da quei film?

Professiunalitad e normalitad

Jeu schess il lungatg, respectivamein ils lungatgs. Primaramein il romontsch en tut sias nianzas idiomáticas e dialectalas. Secundo il dialect en sia colur dalla Valada dil Rein e finalmeins la mischeida dils lungatgs: Romontsch e tudestg sebrattan a moda dil tuttafatg naturala ed organica. Entginas figuras midan a moda ludica d'in lungatg en l'auter, tier autras sent'ins ch'ellas han empiriu romontsch. Ina realitad linguistica che nus udin savens en nos vitgs, ual ella Foppa sut.

Tgeinina ei stada quella nus ch'ha dau propi da morder?

Realisar in film romontsch cun persunas dil fatg da divers lungatgs. Sper las Romontschas ed ils Romontschs duvra ven nus persunas dil fatg cun sensibladad per in auter lungatg e la vesta co applicar quel. All'entschatta havein nus introduciu il persunal buca romontsch ella historia da nies lungatg, da nossa cultura e geografia. Cun Sabine Pochhammer havein nus giu in' autura versada, mo era sensibla per damondas da lungatg e mentalitad culturala. Quella medema capacitad ei stada avon maun impressiunontamein era tier il regissur dil film, Christoph Schaub. Leo Tuor ha mess ils dialogs en romontsch e Mario Pacchioli ei staus il coach da lungatg per ils acturs e las acturas ton duront il temps d'emprovas sco era ella realisaziun dil film a Sagogn e contuorns igl atun 2017.

Daco gest Sagogn?

Daco Sagogn?

Duront la primavera 2017 ha la squadra dil film, particularmeins Pierre Menzel, igl um da camera, il regissur Christoph Schaub, il gestiunari dalla produziun Claude Witz, il team da redacziun: Maya Farhni, Sven Wälti ed jeu fatg viadi el Grischun per eruir il liug adattau. Da Müstair a Mustér, el Surmir, en Lumnezia ed ella Foppa havein nus visitau plirs loghens. La finala ha Sagogn perschadiu: La bellezza situaziun geografica, il maletg dil vitg, la posiziun dalla baselgia sil crest, las localitads che stevan a disposiziun pil set da filmar, las cundiziuns da traffic, l'entelgientscha cun las autoritads communalas e la capientscha dalla populaziun han menau a quella decisiun ch'ei, miran ins oz il film, stada gest.

Il film cuosta da quei dad 1,8 milliuns francs – in'investiziun enorma en ina produziun romontscha. Saveis giustificicar quei?

Investiziun dad 1,8 milliuns

Il diember da plidaders romontschs astga buca esser la mesira tgei investi-

ziuns ch'ins fa el romontsch, en siu lungatg ed en sia cultura. Quei corrispundess buca al bien senn pigl equiliber e per la solidaritad ella confederaziun. Probablamein ei quei la pli gronda investiziun en in project cultural romontsch insumma. In film da 90 minutas fatgs a moda professiunala cuosta ton, quei corrispunda a semegliantas produziuns da film. Tier «Amur senza fin» ha ei dau cuosts supplementars per quei che nus havein giu dabia lavur da translaziun, vegn il film gie mussaus sin SRF, RTS ed RSI cun suttetels tudestgs, franzos e talians. La SSR ha incumbensau la firma Zodiac Pictures culs producents Lukas Hobi e Reto Schærli alla testa da producir quei film en collaboraziun cun SRF ed RTR. La gronda summa ha la SSR mess a disposiziun; il fondo da teleproduziun, il cantun Grischun e la Fundaziun Pro Laax han contribuü cun varias summas alla finanziaziun.

Ha quei film ina muntada, gie forsia schizun in'impurtonza?

La SSR ei la casa da medias publica dalla Svizra, era per la part romontscha. Cun la produziun dil film «Amur senza fin» fa ella sia incumbensa. Ei va per mussar in maletg dalla Svizra dad oz e quei els quater lungatgs nazionals.

Visibilitad dils Romontschs

Secundo: In lungatg ha dad esser presents «naturalmeins» en tut las domenas dalla veta. Gest per ina cumonza linguistica pintga ei la «visibilitad» d'impurtonza: Buca «celebrar» lungatg e cultura a moda exotica e museala, mobein a moda normala dapertut amiez viaden ella veta. Nus Romontschs havein piars ils davos onns bia da nossa preschientscha e relevanza sin palancau nazional. In tal film – fatgs per in public vast – gida a metter il romontsch – sche era mo per in pign mument – egl interess public. Ins savess gie nezegiar quella caschun per metter danovamein accents cultural-politics!

E finalmeins: Quei film ha ina muntada persunala: Suenter 36 onns lavur tier la SSR en divers funcziuns, sin divers nivels hierarhics ed en treis unitads (RTR, SRF e direcziun generala) mon jeu uss cun 60 onns anticipadamein en pensiu. Cun quei film astg'eu finir ina bellezza lavur ella publicitad. Ina pli biela fin sa ei buca dar.

Carla (Marietta Jemmi), Ladina (Anita Iselin) e Mona (Rebecca Indermaur) han preparau la casa-pervenda pil niev plevon ch'havess uss da vegnir mintga mument.

Urs (Beat Marti) e Gieri (Bruno Cathomas) ein stai a catscha ed han – mintgin – zatgei sil puppen.